

Protokoli za unapređenje zdravstvene zaštite i ljudskih prava u zatvorenom okruženju

Osiguranje pravde

Unapređenje mehanizama zaštite
ljudskih prava pritvorenih i zatvorenih
osoba u Bosni i Hercegovini

Finansirano
od strane Evropske unije
i Vijeća Evrope

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implementirano
od strane Vijeća Evrope

**PROTOKOLI ZA UNAPREĐENJE ZDRAVSTVENE
ZAŠTITE I LJUDSKIH PRAVA U ZATVORENOM
OKRUŽENJU**

Originalna verzija ovog priručnika je sačinjena u okviru prve faze zajedničkog programa Evropske unije i Vijeća Evrope "Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku" i njegovog projekta "Unapređenje mehanizama zaštite ljudskih prava zatvorenih i pritvorenih osoba u Bosni i Hercegovini", a ovaj sažetak je sačinjen u okviru druge faze zajedničkog programa Evropske unije i Vijeća Evrope "Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019 – 2022" i njegovog projekta "Jačanje tretmana lica lišenih slobode na osnovu ljudskih prava, evropskih standarda i najbolje prakse u BiH".

Ovaj dokument je sačinjen uz finansijsku podršku Evropske unije i Vijeća Evrope. Stanovišta izražena u njemu ne mogu se shvatiti kao zvanična mišljenja Evropske unije ili Vijeća Evrope.

© 2020 Vijeće Evrope. Sva prava zadržana. Licencirano Evropskoj uniji pod uvjetima. Nijedan dio ove publikacije ne može se prevoziti, reproducirati niti prenositi, u bilo kojoj formi ili na bilo koji način, elektronskim (CD-Rom, internet, itd.) ili mehaničkim putem, uključujući fotokopiranje, snimanje ili putem bilo kojeg sistema skladištenja informacija ili pretraživanja, bez prethodnog odobrenja Direktorata za komunikacije (F-67075 Strasbourg Cedex ili publishing@coe.int) u pisanoj formi.

Sadržaj

OKVIRNI PROGRAM OBUKE MEDICINSKOG OSOBLJA U ZATVORSKIM USTANOVAMA	5
Predgovor	6
Bilješke	8
MEDICINSKA ETIKA	9
Osnovni pojmovi u kontekstu specifične zatvorske sredine	9
Zakonski okvir	9
Međunarodni standardi	10
Sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava	10
Protokoli za pridržavanje principa medicinske etike u zatvorskom okruženju	11
Primjer dobre prakse u zatvorima u Bosni i Hercegovini	13
Saradnja sa drugim službama u zatvoru	13
EFIKASNA KOMUNIKACIJA ZDRAVSTVENOG OSOBLJA U ZATVORSKOM OKRUŽENJU	14
Osnovni pojmovi u kontekstu specifične zatvorske sredine	14
Svrha i cilj	14
Zakonski okvir	15
Međunarodni standardi	15
Protokoli za komunikaciju zdravstvenog osoblja sa zatvorenicima u zatvorskom okruženju	15
Saradnja sa drugim službama u zatvoru	16
Primjer dobre prakse	16
Prilog: Komunikacija u zatvorenom okruženju	17
Prepreke dvostranoj komunikaciji u zatvoru	17
Upotreba vještina neverbalne komunikacije u zatvoru	20
Tumačenje neverbalnih poruka kroz skup gestova	20
Komunikacija je dvosmjerni proces	22
Ponašanje i neverbalna komunikacija zatvorskog osoblja u funkciji dobre komunikacije	25
PODJELA TERAPIJE	29
Osnovni pojmovi u kontekstu specifične zatvorske sredine	29
Svrha i cilj	29
Zakonski okvir	29
Međunarodni standardi	30
Sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava	30
Protokol tokom podjele terapije u zatvorskom okruženju	32
Primjer dobre prakse u zatvorskim ustanovama u Bosni i Hercegovini	33
Saradnja zdravstvene službe sa ostalim zatvorskim službama	33
SPREČAVANJE ŠIRENJA PRENOSIVIH BOLESTI U ZATVORSKOM OKRUŽENJU	34
Osnovni pojmovi u kontekstu specifične zatvorske sredine	34

Zakonski okvir	35
Međunarodni standardi.....	35
Sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava.....	37
Protokol za postupanje sa potencijalnim nosiocima virusa zaraznih bolesti.....	38
Protokol za poduzimanje preventivnih aktivnosti zdravstvene službe na sprečavanju širenja prenosivih bolesti.....	39
Saradnja zdravstvene službe sa ostalim zatvorskim službama	40
Primjeri dobre prakse u zatvorima u Bosni i Hercegovini	40
SPREČAVANJE SAMOPOVREDA I SAMOUBISTAVA	42
Osnovni pojmovi u kontekstu specifične zatvorske sredine.....	42
Svrha i cilj.....	42
Zakonski okvir.....	43
Međunarodni standardi.....	43
Sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava	44
Protokol za postupanje zatvorskog medicinskog osoblja prilikom pokušaja samoubistva ili samopovređivanja.....	44
Saradnja zdravstvene službe sa ostalim zatvorskim službama	47
Primjer dobre prakse u zatvorima u Bosni i Hercegovini	47
Prilog 1: Kontrolna lista za provjeru simptoma suicidalnosti za medicinsko osoblje.....	47
Prilog 2: Kontrolna lista za provjeru simptoma suicidalnosti za zatvorsko osoblje	48
ШТРАЈК ГЛАЂУ	49
Основни појмови у контексту специфичне затворске средине.....	49
Законски оквир.....	49
Међународни стандарди	50
Судска пракса Европског суда за људска права.....	51
Протокол за поступање у ситуацијама штрајка глађу	51
Сарадња здравствене службе са осталим затворским службама.....	53
Примјер добре праксе у затворским установама у Босни и Херцеговини	53
Prilog: Malteška Deklaracija o štrajku glađu.....	53
KORISNICI PSIHOAKTIVNIH SUPSTANCI U ZATVORSKOM OKRUŽENJU ...	57
Osnovni pojmovi u kontekstu specifičnosti zatvorske sredine	57
Svrha i cilj.....	57
Zakonski okvir.....	57
Međunarodni standardi.....	58
Sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava	60
Protokol za postupanje medicinskih radnika sa zatvorenicima korisnicima droga po prijemu u zatvorsku ustanovu.....	60
Protokol za postupanje medicinskih radnika sa zatvorenicima korisnicima droga koji su pod supstitucijskom terapijom.....	62
Saradnja zdravstvene službe sa ostalim zatvorskim službama	64
Primjeri dobre prakse u zatvorima u Bosni i Hercegovini	64

Okvirni program obuke medicinskog osoblja u zatvorskim ustanovama

Stručna oblast	Modul	Naziv sesije	Trajanje
Uvod u zatvoreno okruženje	Međunarodni standardi i norme	Medicinska etika	120min
Komunikacija u zatvorenom okruženju	Efikasna komunikacija	Efikasna komunikacija zdravstvenog osoblja u zatvorskom okruženju	120 min
Lična i opšta sigurnost u zatvorenom okruženju	Održavanje nivoa sigurnosti u zatvorenom okruženju	Podjela terapije	30 min
		Sprečavanje širenja prenosivih bolesti u zatvorskom okruženju	30 min
	Pripravnost na vanredne situacije	Sprečavanje samopovređa i samoubistva	60 min
Ljudska prava u zatvorenom okruženju i sigurnost zajednice	Postupanje sa licima lišenim slobode poštujući njihova ljudska prava	Štrajk gladu	120 min
	Održavanje nivoa sigurnosti uz poštivanje ljudska prava lica lišenih slobode	Korisnici psihoaktivnih supstanci u zatvorskom okruženju	120 min

Predgovor

Ovi Protokoli su pripremljeni za zatvorsko medicinsko osoblje u okviru Zajedničkog programa Evropske unije i Vijeća Evrope Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku I “Unapređenje mehanizama zaštite ljudskih prava pritvorenih i zatvorenih osoba u Bosni i Hercegovini”.

Svrha Protokola je dvostruka:

- mogu se koristiti kao pomoćni materijal u početnoj obuci i kao način upoznavanja sa zatvorenim okruženjem u BiH kojem se medicinsko osoblje pridružuje, ili
- mogu se koristiti kao pomoć u profesionalnom usavršavanju iskusnijeg medicinskog osoblja, odnosno prilikom dodatnog usklađivanja procedura u zatvorenom okruženju.

Protokoli i standardi zaštite ljudskih prava sadržani u njima nemaju za cilj zamijeniti dobru postojeću praksu nego je dopuniti i dodatno obogatiti preporukama Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT). Vijeće Evrope, kao partner u provedbi ovog projekta, vjeruje da će ovaj materijal direktno doprinijeti poštovanju ljudskih prava osoba lišenih slobode, te da će takođe biti vrijedan dodatak postojećem okviru institucionalne obuke o ljudskim pravima za zatvorsko osoblje u BiH.

Ljekari u zatvorskim ustanovama u BiH (dr Stanko Blagojević, dr Diana Košarac, dr Mirsad Trnovljaković) dali su značajan i cijenjen doprinos svojim komentarima na nacrt materijala, osiguravajući time usklađenost sa najboljom domaćom praksom i zakonskim okvirom. Autori su takođe iskoristili stručnost člana Radne grupe, Miralema Duranovića, kojeg je imenovalo Federalno ministarstvo pravde.

Pomoćnici ministara pravde za izvršenje krivičnih sankcija u Bosni i Hercegovini, Mustafa Bisić, Pero Dunjić i Hidajet Trako, domaći konsultanti dr Hidajet Jabandžić i dr Jadranka Zmijanac-Milinković, te međunarodna konsultantica dr Catherine Creamer dali su svoj doprinos tokom cijelog procesa sačinjavanja Protokola.

Autori: Nermina Delibašić, Faik Fejzić, Nusret Hambo, Esad Hrustić, Redžo Kahrić, Zlatko Ledić, Aleksandar Majdov, Miroslav Marić, Miro Prodanović, Ana Radeta, Zoran Rajić, Vedrana Rakić, Milenko Vidović, Marica Bender, Armin Dervoz.

Bilješke

Dio materijala koji je korišten u ovim Protokolima zasniva se na ranije pripremljenim Priručnicima za obuku zatvorskog osoblja o osnovnim i dodatnim sposobnostima, te Smjernicama za sačinjavanje programa tretmana za ranjive kategorije zatvorenika.

Jezici na kojima je materijal sačinjen su bosanski, hrvatski i srpski, u skladu sa ličnim preferencijama autora. Pismo kojim su pisani tekstovi, latinica ili ćirilica, takođe su lične preferencije autora.

Sve reference na medicinsko osoblje u ovom materijalu odnose se podjednako na ženski i muški spol.

Za potrebe ovog materijala protokol označava seriju koraka koji se poduzimaju u slijedu, u svrhu odgovora na određenu situaciju.

Autori bi se željeli zahvaliti sljedećim prevodiocima za njihov doprinos prilikom sačinjavanja ovog teksta: Amira Sadiković, Vojislav Boljanić, Amir Đuliman i Emir Muhić.

MEDICINSKA ETIKA

Osnovni pojmovi u kontekstu specifične zatvorske sredine

Etika se definiše kao set moralnih principa: teorija ili sistem moralnih vrijednosti.

Medicinska etika se temelji na sljedećim osnovnim principima:

- Pristup liječniku. Prilikom svakog ulaska u zatvor, sve zatvorenike što prije mora pregledati lekar.
- Jednakost njege. Zatvorska služba za zdravstvenu zaštitu morala bi biti u stanju pružiti zdravstvenu zaštitu pod uslovima koji su uporedivi sa onima koji se pružaju pacijentima u zajednici izvan zatvora.
- Pacijentov pristanak i povjerljivost medicinskih podataka. Pristanak pacijenta na tretman dat na osnovu dobre obaviještenosti i povjerljivost medicinskih podataka su osnovna prava pojedinca i predstavljaju neophodan sastavni dio odnosa između liječnika i pacijenta. Ovo je posebno važno za zatvore, zbog činjenice da su zatvorenici pacijenti koji se nalaze u zatvorenom okruženju i ne mogu slobodno birati svoje liječnike.
- Preventivna zdravstvena zaštita. Obaveza medicinskog osoblja u zatvoru nije samo liječenje pacijenata, nego i preventivna medicina koja se sastoji od nadzora higijenskih uslova u zatvoru, zdravstvenog savjetovanja o prenosivim bolestima, uspostavljanje protokola za prepoznavanje pokušaja samoubistva, sprečavanje nasilja među i prema zatvorenicima sistematičnim evidentiranjem svih povreda.
- Humanitarna pomoć. Specifične kategorije zatvorenika kao što su majke sa djecom, maloljetnici, zatvorenici sa poremećajima ličnosti i zatvorenici za koje je dalje lišavanje slobode nesvršishodno (terminalno bolesni, stari, osobe sa velikim stepenom invaliditeta, itd) imaju specifične potrebe na koje je zatvor kao javna služba obavezan odgovoriti kako bi se ispoštovala njihova ljudska i građanska prava.
- Profesionalna neovisnost. Na obavezu brige o pacijentima ni na koji način ne utiče status pacijenta kao zatvorenika. Medicinsko osoblje u zatvorima ne smije imati etičke dvojbe zbog razlike u mišljenjima sa zatvorskom upravom ili službom sigurnosti u pitanjima koja se tiču brige o pacijentima.
- Profesionalna stručnost. Zatvorsko medicinsko osoblje mora posjedovati stručno znanje koje im omogućava bavljenje posebnim oblicima zatvorske patologije, kao i prilagođavanje svojih metoda liječenja uslovima u zatvoru.

Protokoli i standardi zaštite ljudskih prava sadržanih u njima nemaju za cilj zamijeniti dobru postojeću praksu nego je dopuniti i dodatno obogatiti preporukama Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT). Vijeće Evrope, kao partner u provedbi ovog projekta, vjeruje da će ovaj materijal direktno doprinijeti poštovanju ljudskih prava osoba lišenih slobode, te da će takođe biti vrijedan dodatak postojećem okviru institucionalne obuke o ljudskim pravima za zatvorsko osoblje u BiH.

Ovaj dokument je sačinjen uz finansijsku podršku Evropske unije i Vijeća Evrope. Stanovišta izražena u njemu ne mogu se shvatiti kao zvanična mišljenja Evropske unije ili Vijeća Evrope.

BOS/HRV/SRP

Vijeće Evrope je glavna organizacija za zaštitu ljudskih prava na kontinentu. Obuhvata 47 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Vijeća Evrope su potpisale Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum koji ima za cilj da zaštiti prava čovjeka, demokratiju i pravnu državu. Evropski sud za ljudska prava kontroliše implementaciju Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Zemlje članice Evropske unije odlučile su da udruže svoja znanja, resurse i sudbine. Zajedno su izgradile zonu stabilnosti, demokratije i održivog razvoja, zadržavajući kulturnu raznolikost, toleranciju i individualne slobode. Evropska unija poklanja posebnu pažnju razmjeni postignuća i vrijednosti sa zemljama i narodima izvan svojih granica.

www.europa.eu

Finansirano
od strane Evropske unije
i Vijeća Evrope

COUNCIL OF EUROPE

Implementirano
od strane Vijeća Evrope